

PSYKOLOGILIITON KANNANOTTO: PSYKOLOGIAN AMMATILLISEN NÄKYMÄN (PSL) ERITYISSUOJATTAVUUS POTILASTIETOJÄRJESTELMISSÄ

31.1.2018

THL:n tavoite ja ohje on, että erityistyöntekijät, joilla on olemassa kansallinen ammatillinen näkymä (kuten psykologit), kirjaavat pääsääntöisesti kaiken asiakkaille antamansa palvelun tälle näkymälle. Tällä hetkellä ainoastaan psykiatrian ja perinnöllisyyslääketieteen päivittäis- ja yhteenvetomerkinnät tulee potilasasiakirja-asetuksen mukaan suojata sähköisessä potilaskertomuksessa sosiaali- ja terveydenhuollon sähköisestä asiakastietojen käsittelystä annetun lain 6 §:n 2 momentissa tarkoitetulla erillisellä vahvistuspyynnöllä muiden kuin näiden erikoisalojen palvelutapahtumissa tai palvelukokonaisuuksissa.

Psykologiliitto esittää kantanaan, että psykologien kirjauksille tarkoitettu PSL-näkymä tulisi olla psykiatrian ja genetiikan erikoisalanäkymien tavoin erityissuojattu, eli psykologia tulisi lisätä potilasasiakirja-asetuksessa määriteltyjen erityissuojattavien näkymien joukkoon. Perustelut kannalle ovat seuraavat:

1. Psykologin vastaanotolla käsiteltävät aiheet ovat usein hyvin arkaluonteisia, ja pitävät sisällään psykologin organisatorisesta sijainnista riippumatta hyvin samankaltaisia aiheita kuin psykiatrian vastaanotokäynnit. Tavallisimpia työskentelyn kohteita ovat esimerkiksi mielenterveys, psyykkisten sairauksien arviointi ja hoito, elämänhistoria ja kehityshistoria, ihmissuhteet, psyykkinen toimintakyky ja työ- tai opiskelukyky sekä erityisen arkaluonteiset aiheet, kuten yksilön traumaattiset kokemukset.
 - Psykologin vastaanotokäynneillä käsiteltävät asiat eivät monilta osin ole oleellista tietoa asiakkaan somaattisen hoidon kannalta, sillä psykologit eivät esimerkiksi vastaa asiakkaan lääkityksistä. Niiltä osin, kun tieto on oleellista myös somaattisen hoidon kannalta, tulisi psykologin kirjaukset liittää myös avoimesti muiden terveydenhuollon ammattilaisten käytössä oleviin näkymiin.
2. Euroopan psykologiliittojen federaatio EFPA velvoittaa psykologeja noudattamaan eurooppalaisten psykologien ammattieettisiä yleisperiaatteita. Suomessa käytössä olevien Pohjoismaisten ammattieettisten periaatteiden mukaisesti psykologi pitää salassa asiakkaiden ja muiden asioista saamansa luottamukselliset tiedot (2.1 Yksilön oikeudet ja arvo), mistä poiketaan ainoastaan, jos asiakas tai muut ovat ilmeisessä vaarassa tai tilanteissa joissa laki velvoittaa antamaan tietoja. Luottamuksellisuus on yksi keskeisimpiä tekijöitä psykologisen työskentelyn mahdollistamiseksi. Mikäli luottamuksellisuutta ei pystytä takaamaan, on vaarana että työskentely jää pinnalliseksi, koska työskentelyn kannalta juuri olennaisimpia asioita ei haluta saattaa kenenkään tietoon vastaanoton ulkopuolella. Tämä vaikuttaa väistämättä myös psykologin tekemien arvioiden luotettavuuteen sekä hoitointerventioiden vaikuttavuuteen.
 - Jokaisella asiakkaalla on oltava oikeus työstää esimerkiksi oma seksuaalisuuttaan ja läheissuhteitaan luottamuksellisesti.
3. Kaikki asiakkaat, joilla on psyykkistä problematiikkaa tai tarve keskustella mielen sisäisistä psyykkisistä prosesseista, eivät ole psykiatrisen erikoissairaanhoidon tarpeessa, joten asiakkailla tulisi olla tasavertainen mahdollisuus keskustella arkaluonteisista asioistaan luottamuksellisesti psykologin kanssa.
 - Esimerkiksi perusterveydenhuollossa psykologit tekevät osan asiakkaista kanssa tiivistä yhteistyötä psykiatrisen erikoissairaanhoidon kanssa, ja potilasasiakirjamerkinnot voivat

pitää sisällään täysin samoja tietoja kuin psykiatrian erikoisalanäkymällä (PSY), jolloin samat perustelut erityissuojaukselle sekä palvelukokonaisuuteen kuulumattomien ammattilaisten tekstin katsomiselle tulisivat koskea yhtä lailla PSL-näkymää kuin PSY-näkymää.

4. Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (24§, 29mom) määrittelee, että salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat muun muassa asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilölle suoritetusta psykologisesta testistä tai soveltuvuuskokeesta tai sen tuloksesta taikka asevelvollisen sijoittamista tai työntekijän valintaa tai palkkauksen perustetta varten tehdyistä arvioinneista. Näin ollen psykologisten testien tulokset ovat erityisen salassa pidettävää tietoa, joten psykologisten tutkimusten tuloksia koskevat psykologien lausunnot tulisi selkeästi myös potilastietojärjestelmissä erityisesti suojata.

Edellä mainittuihin perusteluihin viitaten voidaan todeta, että PSL-lehden suojaus olisi asiakkaiden edun sekä lain ja psykologeja velvoittavan ammattieettisen ohjeistuksen mukaista, eikä perusteita asiakkaiden arkaluonteisten tietojen suojaamatta jättämiselle ole myöskään psykiatrian toimialan ulkopuolella. Erityissuojattavuus ei millään tapaa estä psykologien laatimien kirjausten tarpeenmukaista käyttöä, sillä erityissuojattavuus käytännössä ainoastaan asettaa erillisen vahvistuspyynnön muiden kuin psykologien tai palvelukokonaisuuksien ulkopuolisten toimijoiden suorittamalle tietojen avaamiselle.

Oma erityiskysymyksensä kirjaamisen näkökulmasta ovat myös esimerkiksi seksuaalirikos- ja pahoinpitelyepäilyt erityisesti alaikäisiin kohdistuen, sekä lastensuojelutyössä kirjattavat arkaluonteiset tiedot, joiden osalta tiedonsiirrossa tulee noudattaa myös muun muassa rikoslakia sekä lastensuojelulakia. Esimerkiksi lasten oikeuspsykologiset haastattelut toteuttaa pääosin juuri psykologien ammattiryhmä, mutta näissä tilanteissa valtakunnallista ohjeistusta kirjaamisesta on tärkeä tarkentaa psykologien lisäksi myös muiden työskentelyyn osallistuvien ammattilaisten osalta. On myös huomioitava, että monet rikosepäilyt osoittautuvat aiheettomiksi, eikä kirjauksissa myöskään voi olla merkintää syyteharkinnan tai tuomioistuimen lopputulemasta.

Tällä hetkellä kirjaamiskäytännöt eri toimialoilla ja organisaatioissa ovat hyvin vaihtelevat, ja Psykologiliiton tavoitteena on THL:n rinnalla ohjeistaa psykologien kirjaamiskäytäntöjä nykyistä tarkemmin, jotta käytännöt yhtenäistyisivät valtakunnallisesti. Tiedustelun pohjalta ainakaan viidestä yliopistosairaalaista yksikään ei noudata nykyistä THL:n kirjaamisohjetta psykologien osalta, mihin keskeisimpänä syynä on näkökulman erityissuojauksen puute.

Mikäli siirrytään käytäntöön, jossa kirjaukset tulee tehdä PSL-näkymään ilman erityissuojausta, on vaarana että tilanne johtaa hyvin pinnallisiin ja epäinformatiivisiin kirjauskäytäntöihin, mikä ei ole asiakkaiden tai myöskään hoitoon osallistuvien ammattilaisten etu. Lisäksi vaarana saattaa olla, että asiakkaat jotka ovat huolissaan luottamuksellisuudesta ja tietojen näkyvyydestä, saattavat jatkossa hakeutua nykyistä useammin epäpätevien terapeuttien, life coachien yms. vastaanotolle terveydenhuollon ammattihenkilöiden sijaan välttääkseen tietojen näkymisen, jolloin asiakkaiden oikeusturva ja hoidon laatu vaarantuu voimakkaasti.

Vera Gergov
Ammattiasioista vastaava psykologi
Suomen Psykologiliitto ry
vera.gergov@psyli.fi
p. 040 809 8028

Annarilla Ahtola
Puheenjohtaja
Suomen Psykologiliitto ry
annarilla.ahtola@psyli.fi
p. 040 687 7677

Kannanoton laatimiseen ovat osallistuneet myös Psykologiliiton aikuisten mielenterveystyön, kuntoutuspsykologien, lastensuojelopsykologien sekä oikeuspsykologian ammatilliset työryhmät.